

Vänster, höger, GAL & TAN: Två politiska dimensioner i mediernas valrörelse- bevakning¹

Nicklas Håkansson*

Handlar valrörelserna mest om vänster och höger som de oftast gjort under hela vår demokratiska historia? Eller är det andra frågor som tagit över, som har med kultur, identitet och nationalitet att göra? Nyhetsmedierna förmedlar inte bara tidens händelser, utan också politiska åsikter. Inte minst i valrörelserna framträder politiker i nyhetsinslag och -artiklar där de tar ställning när de svarar på frågor eller presenterar

* Nicklas Håkansson är docent i medie- och kommunikationsvetenskap samt fil dr i statsvetenskap och är verksam vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet. Hans forsknings- och undervisningsområden innefattar politisk kommunikation, journalistik, den offentliga sfären och partiers kampanjer.

¹ Undersökningen tar sin utgångspunkt i analyser gjorda för Medievalsundersökningarna 2010 och 2018 (för mer detaljerad information om metod och material avseende dessa, se Asp 2011; Johansson & Strömbeck 2018). För undersökningen som redovisas i detta kapitel har en kompletterande analys gjorts. Ett särskilt tack riktas till Kalle Färm, som genomfört innehållsanalysen av nära 500 artiklar och inslag från valrörelserna 2010 och 2018 i *Dagens Nyheter*, *Rapport* i SVT samt *Nyheter* i TV4.

förslag och vallöften. I detta kapitel används sådana ställningstaganden – eller positioneringar – för att närma oss frågan om vilka politiska dimensioner rapporteringen behandlar, med särskilt fokus på vänster/högerdimensionen och dess främsta utmanare, GAL/TAN- eller den kulturella värdedimensionen. Hur ser balansen ut om vi inte bara mäter positioneringar på vänster-höger-skalan utan även GAL/TAN?

I flera avseenden är mediernas bevakning av svenska valrörelser väl utforskad mark. Kent Asps undersökningar vid JMG i Göteborg startade 1979 och vid Mittuniversitetet har studier av nyhetsjournalistik bedrivits under 2000-talet. Det finns ett gott forskningsläge när det gäller systematiska studier av nyhetsmediernas innehåll i samband med valen. Bland annat visar studierna på att partier kan gynnas eller missgynnas av vilka frågor som tas upp samt hur aktörer beskrivs i nyheterna. Denna gynnande respektive missgynnande bevakning varierar dock mellan valrörelser och är inte systematisk. Det är rimligare att förklara mediebilderna av partierna i strukturella termer, där rapporteringen styrs av mediernas villkor och interna logik, snarare än av politiska preferenser (Asp & Bjerling 2014; Nord & Strömbäck 2018; Johansson & Strömbäck 2019; Strömbäck 2019).

Vad vi vet mindre om är de politiska idéer och förslag som förs fram i nyhetsmedierna under valrörelserna. Medieundersökningarna visar vilka ämnen som behandlades och därmed hur mediedagordningen såg ut under olika valrörelser, liksom hur politiker och andra aktörer kritiserades eller berömdes. Men studierna visar inte hur journalistiken behandlar de politiska ställnings-

taganden som framförs inom ramen för olika ämnen. Ämnet säger vad som diskuteras – positioneringarna vad aktörerna säger sig vilja åstadkomma inom ämnet.

På senare år har det i olika sammanhang hävdats att nya frågor har kommit att prägla den politiska diskursen, frågor som inte är kopplade till de länge dominerande ämnena med fokus på ekonomi, arbetsmarknad och välfärd. Gemensamt för de senare är att de i hög grad kan kopplas till vänster- respektive högerpositioner. De nya frågorna har, hävdas det, istället fokus på kultur och värderingar som exempelvis nationell identitet, traditioner, religion och livsstil. Här finns, snarare än vänster och högermot-sättningar, skiljelinjer mellan å ena sidan globala och kosmopolitiska värden och å andra sidan uppfattningar som betonar tradition, auktoritet och nationell samhörighet (se t ex Hooghe et al 2002; Hooghe & Marks 2018). För att fånga in dessa olika dimensioner i nyheterna blir det nödvändigt att komplettera de traditionella dagordningsstudierna med en undersökning av hur aktörer positionerar sig. Ett medialt fokus på exempelvis familjepolitiska frågor kan dölja såväl vänsterpositioner (*”vi behöver satsa mer så att också arbetslösa föräldrar kan utnyttja offentlig barnomsorg”*) som högerpositioner (*”med fler privata lösningar skapar vi en större valfrihet för föräldrar när det gäller barntillsynen”*), men också positioneringar som lutar åt GAL-hållet (grön/alternativ/libertär (*”samkönade par ska ha rätt att adoptera barn”*)) och dess motpol TAN (traditionell/auktoritär/nationalistisk (*”äktenskapet ska vara ett förbund mellan en man och en kvinna”*)).

Nyhetsmedierna har en central roll i valrörelserna. De bidrar i hög grad till att sätta dagordningen för den politiska diskussionen och de utgör de främsta källorna för människors kunskaper om politik och samhälle. Valrörelsernas dagordning – uppfattad som de sakfrågor som medierna uppmärksammar – är väl kartlagd genom innehållsanalyser av olika nyhetsmedier. Ibland seglar särskilda frågor upp och blir definierande för hela valet (kärnkraften i valet 1979 och miljöfrågorna 1988 är två sådana exempel). En del frågor som berör välfärdssamhällets kärna (vård, skola, omsorg) förefaller vara mer eller mindre ständigt viktiga. Andra frågor kommer och går med konjunktursvängningar: ekonomi- och arbetsmarknadsfrågor blir viktiga i kristider och sjunker nedåt under goda år.

I det här kapitlet undersöks tre stora nyhetsmediers rapportering i valrörelserna 2010 och 2018. Närmare bestämt riktas fokus mot hur nyhetsmedierna under 2010-talet hanterat ställningstaganden som politiska aktörer gjort längs de ovannämnda skiljelinjerna. Studien säger inget *per se* om ifall medierna behandlar olika åsiktsriktningar opartiskt eller ej. Däremot kompletteras kunskapen om hur partier och politiker framställs i förhållande till Medievalsundersökningarna på två sätt. Dels kan kartläggning av politiska ställningstaganden och de aktörer som framför dem i rapporteringen ge en mer nyanserad bild av exempelvis vilka som gynnas eller missgynnas av valbevakningen. Dels kan studien bidra till att kasta ljus över frågor om eventuella förändringar av det offentliga samtalet på andra sätt: Har fokus flyttats från vänster-högerfrågor till andra frågor som kan tolkas som en alternativ politisk dimension?

De två tidsmässiga mätpunkterna i analysen är valda med tanke på att de fångar in en tid av stora omställningar i medielandskap och samhälle när både dagordningar och den politiska spelplanen förändras. Vi kan därmed ge en bild av valrörelsernas åsiktsspektrum i nyhetsmediernas bevakning av valrörelsen. Vi får också en överblick över vilka eventuella förändringar som skett avseende de två politiska dimensionerna i nyhetsbevakningen under det senaste årtiondet.

Vänster/höger och dess utmanare

Länge var vänster-högerfrågor dominerande i svensk offentlighet. De politiska partierna formerade sig efter denna skala och under långa perioder utgjorde ett socialistiskt block till vänster och ett borgerligt block till höger strukturen i partipolitiken. Väljarna inordnade sig också tämligen lätt från vänster till höger (Oscarsson & Holmberg 2016; Oscarsson 2017).

Det finns förstås andra skiljelinjer av betydelse i politiken. Stad-land-dimensionen har historiskt politiserats genom Bondeförbundets/Centerpartiets roll i politiken. I andra länder förekommer ytterligare dimensioner som strukturerar politiska uppfattningar, till exempel baserade på etnicitet, språk eller religion. Även i Sverige har nya eller alternativa politiska dimensioner ibland lanserats, som ”utmanare” till den så dominerande vänster-högerdimensionen. En grön dimension diskuterades under 1980- och 90-talet (se t ex Bennulf 1992). Under framför allt 2010-talet har den så kallade GAL/TAN-dimensionen låtit tala om sig. Den bygger på att det skulle finnas samhällsfrågor

som inte låter sig beskrivas som vänster eller höger i den mer traditionella meningen, där dessa frågor centerar runt ”kampen om produktionsmedlen”, organisationen av välfärden samt det offentliga roll och storlek. GAL/TAN fokuserar i stället på frågor som berör identitet och kultur, genus, sexualitet, etnicitet, och religion. På den ena sidan (TAN; ”Traditionell, Auktoritär, Nationalistisk”) finns uppfattningar som bejaktar tradition och nationella värderingar, majoritetskultur och -religion, samt nationell sammanhållning, autonomi och integritet. Hit hör upprätthållande av lag och ordning och stöd för militärt försvar. På den andra sidan (GAL; ”Grön, Alternativ, Libertär”) finns stöd för individuella rättigheter och livsval, kosmopolitiska uppfattningar och värden, bejakande av migration, internationellt samarbete och mångkulturellt samhälle, liksom för gröna värden och prioritering av miljö. Flera av dessa teman är förstås inte nya i politiken utan har under olika perioder varit föremål för politisering, ibland inom ramen för det under 1900-talet väldigt stabila svenska partisystemet, eller, då och då, med nya partibildningar såsom Kristdemokraterna på 1960-talet och Miljöpartiet på 1980-talet (se t ex Demker & Ekengren Oscarsson 2018).

Alldeles särskilt har de värden som konstituerar en sådan kulturell dimension kopplats till frågor om invandring och integration. Sverigedemokraternas entré på den politiska scenen diskuteras ofta i relation till den kulturella dimensionen i politiken. Även fokus på gröna värden och klimatpolitik, liksom feminism, kan ses som uttryck för en orientering mot den kulturella dimensionen.

GAL/TAN-skalan togs fram av forskare som främst var intresserade av attityder till europeisk integration (Hooghe et al 2002), men har kommit att användas på ett bredare sätt om såväl partiets ideologi som väljares uppfattningar. Flera alternativa benämningar förekommer, som *kosmopolitisk – kommittär* (Zürn & de Wilde 2016), ”*demarcation/integration*” (Kriesi et al 2006), eller *den kulturella värderingsdimensionen* (Oscarsson 2019), men huvudmeningen är densamma. För enkelhetens skull använder jag här uttrycket *den kulturella dimensionen* eller bara *kulturdimensionen*, men för ändpunkterna på densamma lånar jag akronymerna GAL och TAN.

Statsvetare och andra diskuterar huruvida det faktiskt finns en ny dimension av det slag som talas om här. Bland väljarna finns exempelvis en tendens till att olika dimensioner, åtminstone med tiden, sammanfaller. En del undersökningar visar på starka samband mellan åsikter på den kulturella dimensionen och vänster/höger, så starka att det ter sig mindre meningsfullt att tala om två separata dimensioner (Oscarsson 2019; Benoit & Laver 2006). Om väljare med högeråsikter i fördelningsfrågor tenderar att placera sig på samma sida i de kulturella frågorna och vice versa, är det kanske lämpligt att se de kulturella frågorna som en utvidgning av vänster-högerdimensionen? Även Kriesi et al (2006) menar att den nya skiljelinjen snarare har ”flyttat in” i, och förändrat, redan existerande politiska dimensioner inklusive den välbekanta vänster-högerskalan.

Här är inte platsen att ge oss in i denna diskussion. Oavsett hur de olika dimensionerna ser ut bland väljarna, är det fullt möjligt att partierna förflyttar sin argumentation och sina ståndpunkter inom olika sakområden till att handla om kulturskillnader snarare än ekonomiska frågor. Det är också tänkbart och till och med troligt att nyhetsmedierna både följer partierna och bidrar till denna förflyttning.

Huvudfrågan som ställs här är: Hur ofta förekommer positioneringar längst v/h-skalan respektive den kulturella dimensionen i nyhetsredaktionernas bevakning, och hur ser balansen ut mellan dimensionernas ändpunkter? Dessutom: Vilka aktörer för fram de olika ståndpunkterna i rapporteringen? Och, bidrar journalisterna själva till positioneringar genom egna ställningstaganden? Skiljer sig medierna åt i något av dessa avseenden?

Kort om data och metod

Utgångspunkten för undersökningen är de kvantitativa innehållsanalyserna i Medievalsundersökningen 2018 samt 2010 vid JMG, Göteborgs universitet. För att täcka in olika kategorier av nyhetsmedier har tre olika sådana valts: *Rapport* i SVT sändningen 19.30, (public service), *Nyheter* i TV4, sändningen 19.00 (största kommersiella tv-kanalen) samt *Dagens Nyheter* (upplagemässigt största morgontidningen i Sverige). För dessa medier har positioneringar längs vänster/högerdimensionen samt den kulturella dimen-

sionen kodats och analyserats.² Alla uttalanden som gjorts av aktörer och som relaterar till de två dimensionerna har registrerats, såväl när det förekommer ställningstaganden som när frågor med relevans för dimensionerna nämnts utan att positioneringar görs (neutralt).

De båda valrörelserna i undersökningen är valda som ändpunkter på en ganska lång period i svensk politik när både den politiska dagordningen och spelplanen förändras i grunden. Inför valet 2010 stod ett vänster- och ett högerblock mot varandra. Den borgerliga Alliansen sökte återval och ställdes mot de Rödgröna (S, V, MP) som för första gången gick till val gemensamt. Mandatperioden hade präglats av den globala finanskrisen; en kris som regeringspartierna lyckades vinna elektoralt på, då regeringens krispolitik allmänt ansågs framgångsrik.

Vid tidpunkten för 2018 års val var flera förutsättningar radikalt förändrade. Mellan de två tidpunkterna ligger Sverigedemokraternas stora framgångar, vilka också gett upphov till upplösningen av blockpolitiken och uppkomsten av tre poler i politiken. Detta har i sin tur fått till följd att det blivit särskilt svårt att skapa majoriteter och därmed gett regeringsfrågan en permanent plats på dagordningen. Mellan

² Medievalsundersökningens urval av artiklar och inslag är de som behandlar nationell (ej lokal) politik och politiska aktörer. Ledare liksom debattartiklar, insändare, krönikor och liknande som inte produceras av nyhetsjournalister ingår ej. Artiklar/inslag med huvudsakområden som uppenbart inte har relevans för de aktuella politiska dimensionerna (t ex regeringsfrågan, valrörelsen i sig, skandaler, opinionsmätningar) har utslutits ur analysen. Upp till två positioner per dimension och artikel har kodats.

2010 och 2018 finns också invandrings- och integrationsfrågornas uppsving i den politiska debatten, inte minst i samband med flyktingkrisen runt 2015 och partiernas omorientering i dessa frågor.

Mediedagordningar 2010 och 2018

Den första frågan är om vänster-höger-positioner har minskat i frekvens, och om positioner längst den kulturella dimensionen ökat. Vi kan utgå från vad vi redan vet: hur den mediala uppmärksamheten för olika saksfrågor såg ut under valrörelserna 2010 och 2018. Båda valåren visade journalistiken på ett brett spektrum av teman, där inga enskilda valfrågor dominerade. Detta är, visar forskningen, normalläget i svensk nyhetsförmedling, även om undantag förekommer (Johansson & Strömbäck 2019; Asp & Bjerling 2014).

I de tre medier som undersöks här såg topp-femlistorna ut som följer:

2010: 1. skatter, 2. skola/utbildning, 3. ekonomi, 4. demokratifrågor, 5. kultur.

2018: 1. vård och omsorg, 2. miljö, 3. polis och rättsväsende, 3. invandring/integration, 4. ekonomi

Valrörelsen 2010 följde på en mandatperiod där Alliansregeringens olika skattesänkningar, bland annat jobbskatteavdrag, stod i centrum. Frågor om ROT/RUT-avdrag bidrog också till att skattefrågorna fick mycket uppmärksamhet. Att ekonomifrågor placerades högt på listan över valfrågor är inte överraskande med tanke på finanskrisen och dess efterverkningar.

När 2018 års valrörelse inleddes satte ett par händelser sin prägel: Skogsbränder i sommarens torra

skapade en klimatdebatt tidigt i valrörelsen. Dessamma gjorde brinnande bilar och gängkriminalitet och ledde debatten in på brott och straff, och närmare valdagen mer om invandring och integration. Dessutom stod regeringsfrågan i fokus och oklarheten kring vilka koalitioner och samarbeten som skulle vara möjliga efter valdagen.

Summa summarum skulle vi därför kunna anta att såväl vänster-högerpositioner som positioner relaterade till den kulturella dimensionen varit väl representerade under båda valrörelserna. Skatter och ekonomi, men också i stor utsträckning skol- och vårdfrågor har ofta diskuterats utifrån tydliga vänster-högerperspektiv, med fokus på privatiseringar kontra offentliga åtaganden, utbyggnad respektive nedskärning i offentlig service mm. Demokrati-, kultur- och miljöfrågor kan däremot förväntas handla om annat än vänster och höger. Att lag/ordning samt invandring och integration klättrat på dagordningen bör få oss att tro att den kulturella dimensionen fått ett större fokus under 2018 än 2010.

Positioneringar i nyhetsmedier

Med denna förmodan i ryggen tar vi oss an de positioneringar, det vill säga alla tillfällen när aktörer tar ställning i frågor på de respektive dimensionerna som förekommer i rapporteringen. Positioneringar till vänster handlar om frågor som välfärd, skatter eller ekonomisk politik och innebär i olika avseenden att aktören stöder ökade eller bevarande samhällsliga åtaganden (t ex ”bygg ut barnomsorgen”, ”mer pengar till vården”). Högerpositioner innebär mot-

satsen, minskade satsningar, privatiseringar eller avregleringar på motsvarande områden (*tex* ”sänk arbetsgivaravgifterna”, ”ta bort fastighetsskatten”). GAL-positioneringar kan behandla gröna värden (*tex* ”åtgärder mot klimatförändringarna måste prioriteras över tillväxt”). TAN-positionerna, till sist, omfattar värden som betonar nationella intressen, traditionella värderingar, lag och ordning (*tex* ”I Sverige hälsar vi genom att ta i hand”, ”ge livstidsstraff även för yngre förbrytare”). Tabell 1a-b visar till en början med hur ofta vänster/höger- respektive kulturdimensionerna över huvud taget aktualiserats i de tre nyhetsmedierna.

Tabell 1a. Vänster-högerdimensionen i Dagens Nyheter, Rapport och Nyheterna 2010 och 2018 (antal förekomster).

	Vänster	Höger	Neutral	Totalt
2010				
Dagens Nyheter	45	35	29	109
Rapport SVT	31	20	10	61
Nyheterna TV4	23	11	14	48
Alla redaktioner	99	66	53	218
2018				
Dagens Nyheter	45	18	10	73
Rapport SVT	35	13	20	68
Nyheterna TV4	24	5	8	37
Alla redaktioner	104	36	38	178

Tabell 1b. Kulturdimensionen i Dagens Nyheter, Rapport och Nyheterna 2010 och 2018.

	GAL	TAN	Neutral	Totalt
2010				
Dagens Nyheter	28	13	10	51
Rapport SVT	8	14	8	30
Nyheterna TV4	6	11	8	25
Alla redaktioner	42	38	26	106
2018				
Dagens Nyheter	29	46	14	89
Rapport SVT	18	26	19	63
Nyheterna TV4	26	24	12	62
Alla redaktioner	73	94	45	212

Kommentar: Upp till två positioner per dimension och artikelinslag har kodats. Varje sådan positionering utgår från en aktör som uttalar en ståndpunkt som placeras till vänster respektive höger på V/H-dimensionen, eller vid GAL- respektive TAN-polerna på den kulturella dimensionen. Neutrala värden innebär att en aktör uttalar sig om en fråga som är relevant för någon av dimensionerna utan att ta ställning.

Eftersom de tre mediernas bevakning under åren varit ungefär lika stor sammantaget är det lätt att se tendensen: positioneringar på kulturdimensionen blir dubbelt så vanliga, medan vänster-/högerpositioner blir något färre. Det är inte så att vänster-högerdimensionen på något sätt ersätts av en ny kulturdimension. V/H-frågorna är i hög grad aktuella i båda valen. Rimligare är att säga att kulturdimensionen skjuter fram och blir den klart mest uppmärksammade i valrapporteringen 2018. Men värt att komma ihåg är att såväl sakfrågor som ställningstaganden längs den kulturella dimen-

sionen förekom också i ganska stor utsträckning redan 2010. Sätillvida är den inget nytt fenomen.

Nästa fråga är hur fördelningen av vänster/högerrespektive GAL-TAN-positioneringar ser ut i rapporteringen. Tabell 1a visar, återigen mot bakgrund av lika stor total mediebevakning under de två valåren, att det är högerpositionerna som blir färre, medan vänster ökar marginellt.

Om vänster-högerbalansen vid båda tillfällena är densamma, dvs med övervikt för vänsterpositioner, så förändras balansen desto tydligare på den kulturella dimensionen. I valet 2010 fanns nära nog jämvikt mellan de båda perspektiven, (42 GAL mot 38 TAN), medan det 2018 är en klar övervikt av TAN-perspektiven (94 mot 73). Förutom att det alltså mellan 2010 och 2018 skedde en rejäl ökning i uppmärksamhet för den kulturella dimensionen visar siffrorna på en kantring mot TAN-sidan som inte fanns 2010.

Skillnaderna mellan medier tenderar inte vara så stor när det gäller prioriteringen av sakfrågor i valbevakningen. Forskningen har visat att de strukturella villkoren, såsom medielogik och konkurrenssituation driver medierna åt samma håll med liknande nyhetsvärdering. Om något, brukar det vara kvällspressen som skiljer ut sig, och då med mer fokus på politik som spel och politiska skandaler (Johansson & Strömbäck 2019; Asp & Bjerling 2014). Det finns därför ingen stark anledning att anta att de olika nyhetsredaktionerna ska skilja sig åt i större grad i hur de båda politiska dimensionerna behandlas.

Under 2010 års val är tendensen för vänster-högerfrågorna densamma för samtliga tre medier. *Dagens*

Nyheter har flest artiklar med positioneringar såväl till vänster (45) som till höger (35) (samt ett stort antal tillfällen då V/H-frågor uppmärksammas utan att någon aktör ger uttryck för ståndpunkter = ”neutralt”). De båda TV-redaktionerna har färre positioneringar överlag, men både i *Rapport* och i *Nyheter*na TV4 är vänsterpositionerna vanligare än högerpositioner.

För kulturdimensionen ser det lite annorlunda ut. Främst är det *DN* som har en klar övervikt av GAL-positioner, medan mönstret är det motsatta för de båda TV-kanalerna. Att *DN* i ganska många artiklar uppmärksammade den rödgröna koalitionens miljöpolitiska förslag är en starkt bidragande förklaring.

Även 2018 har redaktionerna likartade proportioner på sin bevakning av vänster- respektive högerställnings-taganden. I samtliga medierna dominerar vänsterpositioner. Liksom 2010 är mängden artiklar/inslag olika, *DN* har flest vänsterpositioner men samtidigt fler högerpositioner än någon av TV-kanalerna. *TV4* har det minsta antalet för båda positionerna. Mest anmärkningsvärt kanske: endast 5 högerpositioner (mot *Rapport* 13 och *DN* 18).

Kulturdimensionen var ju som vi såg den dominerande dimensionen 2018 med många aktörer som framträdde med ståndpunkter i nyhetsmedierna. *TV4* uppvisade en så gott som jämn fördelning av positioner medan TAN-positioner var vanligare både i *DN* och *Rapport*.

Vi kan alltså konstatera att med vissa variationer bland redaktionerna har de stora nyhetsmedierna alltmer kommit att behandla kulturdimensionens frågor, med en slagsida åt TAN-positionerna. Samtidigt finns

vänster-högerfrågorna kvar, något mindre framträdande, men med fler vänster- än högerpositioneringar. För att få en mer nyanserad bild av hur de båda dimensionerna ser ut och hur de förändrats i nyhetsbevakningen behöver vi se närmare på vilka aktörer som framträder och ger uttryck för de olika positionerna (tabell 2). Är det t ex Sverigedemokraternas stärkta ställning i politiken som ligger bakom ökningen av TAN-positioner under 2010-talet? Är det vänsterpartier som är bättre på att synas med sina ställningstaganden än partier till höger? Och är journalisterna själva med och tar ställning?

Tabell 2a. Aktörer som framträder med vänster/högerpositioner sammantaget i *Dagens Nyheter*, *Rapport* och *Nyheter* 2010 och 2018 (antal positioneringar).

		Vänster	Höger
2010			
Alla redaktioner	S+V+MP+RGR	68	9
	C+L+KD+M+ALL	22	50
	SD	2	2
	Journalist	4	0
2018			
Alla redaktioner	S+V+MP+RGR	71	2
	C+L+KD+M+ALL	26	25
	SD	6	3
	Journalist	4	4

Tabell 2b. Aktörer som framträder med GAL/TAN-positioner sammantaget i *Dagens Nyheter, Rapport* och *Nyheterna* 2010 och 2018 (antal positioneringar).

		GAL	TAN
2010			
Alla redaktioner	S+V+MP+RGR	29	0
	C+L+KD+M+ALL	9	13
	SD	0	17
	Journalist	3	1
2018			
Alla redaktioner	S+V+MP+RGR	33	16
	C+L+KD+M+ALL	15	42
	SD	0	26
	Journalist	6	3

Kommentar: "RGR"= Rödgröna gemensamt, "ALL"= Alliansen gemensamt. I tabellen redovisas inte de – fåtaliga – positioneringar som görs av övriga aktörer, bl a myndighetsföreträdare, "kändisar" mm. I övrigt, se kommentar till tabell 1a–b.

Aktörerna bakom positionerna

Samtidigt som forskningen tämligen entydigt visar att journalistiken i valrörelser inte systematiskt gynnar eller missgynnar olika partier är det tydligt att journalister över tid på olika sätt tar större plats själva i rapporteringen – mer av tolkning, egna bedömningar, slutsatser och omdömen (Johansson & Strömbäck 2019:58–59). Det är tänkbart att detta också manifesteras i positioneringarna. Även om syftet i detta kapitel inte är att utvärdera opartiskheten i rapportering-

en är det svårt att undvika frågan om *journalister som tyckare*. I denna undersöknings termer handlar det om i vilken mån journalisterna vid de respektive redaktionerna själva framträder med positioneringar på de olika dimensionerna. Tabell 2a–b visar att journalister undantagsvis ger uttryck för ståndpunkter, och de flesta fall (14 av 25) förekommer i DN:s analyser eller kommentarer. På det hela taget berör sådana positioneringar båda dimensionerna, och det finns exempel på positioner på båda ändarna av skalorna. Det finns därför inget som tyder på någon systematisk partiskhet vad gäller journalister som förmedlar egna ställningstaganden i rapporteringen.

I stället handlar positioneringar i nyhetsmedierna om de ställningstaganden som görs av de aktörer – mestadels partipolitiska företrädare – som journalisterna ger utrymme att framträda i inslag och artiklar. Men tittar vi närmare på vilka som tar ställning i mediernas rapportering är det uppenbart att det inte är så enkelt som att vänsterpositioner uttrycks av partier till vänster och vice versa.

Att partierna till vänster (här: S, V, MP, ”rödgröna”) står för majoriteten av vänsterpositionerna överraskar väl ingen. Däremot kanske att ungefär en fjärdedel av alla vänsterpositioner intas av borgerliga partier (C, L, KD, M, Alliansen), såväl 2010 som 2018. För Allianspartiernas del handlar det under båda valåren om satsningar inom vård, omsorg och familjepolitik. I 2018 års valrörelse förekom förslag från borgerliga partier om lönehöjningar för vårdpersonal men också den omdebatterade LSS-frågorna gav eko hos borgerliga partier som utlovade satsningar även där.

Högerpositionerna finns – lika förväntat – främst hos de borgerliga partierna. Här är S + V + MP inte benägna att lyfta siffrorna: endast vid nio tillfällen 2010 och två 2018 förekommer högerståndpunkter från partier till vänster. Sverigedemokraterna är i mycket blygsam utsträckning aktiva på vänster-högerdimensionen. 2010 är balansen plus minus noll (två vänster-samt två högerpositioner), medan det 2018 är 6-3 till vänsterställningstagandenas fördel hos SD. De vänsterpositioner som förekommer hos SD handlar i flera fall om förslag på satsningar på bland annat sjukvård.

Mönstret för den kulturella dimensionen visar ännu tydligare att det inte är självklart vilka aktörer som hör hemma var. Lite paradoxalt kan vi säga att samtidigt som vi får ett starkare fokus på kulturdimensionen där medierna rapporterar fler positioneringar på båda ändar av skalan, så minskar polariseringen, åtminstone mellan de partiblock vi laborerar med här. I jämförelse med 2010 är det 2018 fler borgerliga aktörer som längs den kulturella dimensionen uttrycker GAL-positioner, liksom fler av S + V + MP som positionerar sig på TAN-änden av skalan. Särskilt tydligt är detta för S + V + MP som inte någon gång 2010 tog ställning i en TAN-orienterad fråga, medan det skedde 16 gånger under 2018 (motsvarar 17 procent av TAN-positioneringarna). Ser vi närmare på karaktären av dessa rödgröna ställningstaganden handlar det främst om förslag om hårdare straff för olika brott, liksom för ökning av anslag till försvaret, det vill säga samma frågor som de borgerliga partierna positionerar sig inom.

Vidare är det tydligt att miljö- och klimatfrågornas entré 2018 ger upphov till många GAL-positioner där

flera aktörer, såväl partier till vänster som några av de borgerliga, tar ställning för åtgärder för att bromsa klimatförändringar. Denna fråga är tämligen enpolig genom att mycket få åsikter uttrycks i motsättning till detta. Likaså ger lag- och ordningsfrågorna, som får ett uppsving på dagordningen 2018 inte minst genom förortskriminalitet och sommarens bilbränder, en liknande enpolig effekt åt TAN-hållet; här ger partier över hela linjen uttryck för bland annat förslag på fler poliser och fler och skarpare insatser mot brott. Knappt någon tar ställning emot sådana insatser.

Migrations- och integrationsfrågorna visar på ett bredare spektrum av ställningstaganden, både sådana som placerar sig på GAL-polen med stöd för generös invandringspolitik, och de som med TAN-positioner förordar en mer restriktiv politik.

Sverigedemokraterna positionerar sig uteslutande på TAN-sidan. 2010 framträdde partiet 17 gånger med TAN-positioner, motsvarande 2018 var 26. Givet att Sverigedemokraterna bevakades i relativt låg utsträckning 2010 är det intressant att notera att de bidrog med nära hälften av TAN-positionerna detta år. Samtidigt kan det inte sägas att SD är direkt huvudorsak till det större antalet TAN-positioner 2018, utan ökningen sker över hela det politiska spektrat, inklusive hos partierna till vänster.

Avslutning

Vad kan vi dra för lärdomar av den genomförda analysen? Ett svar på huvudfrågan om rapporteringen skiftat från fokus på en politisk dimension till en annan

är att den kulturella dimensionen växer stort och förbi vänster-höger från 2010 till 2018 sett till frekvensen i politiska positioneringar, men att vänster/högerfrågor behåller sin aktualitet. Vidare visar analysen att det inte (främst) är frågor om invandring och integration som ger mer fokus på kulturdimensionen och övervikt för TAN ställningstaganden. Lag och ordning, liksom försvarsfrågor genererade en del TAN- liksom GAL-diton i form av klimatpolitiska förslag från flera partier. Det är heller inte (bara) Sverigedemokraternas framgångar i politiken och ökade synlighet som ligger bakom. Däremot är det förstås fullt möjligt att SD:s närvaro på ett indirekt sätt driver på andra partier i riktning mot TAN-polen på skalan.

Något som bara helt marginellt påverkar fördelningen av positioner längs dimensionerna är journalisters uttryckta uppfattningar. Deras relativt fåtaliga ståndpunkter, främst från analys- och kommentarsartiklar, sprids på ett osystematiskt sätt över de två dimensionerna och ger inte stöd för någon tes om politisk partiskhet. Liksom när mediebevakningen utvärderas i termer av uppmärksamhet och behandling av aktörer finns således inga indikationer på gynnande eller missgynnande *av* medierna, utöver det som sker *i* medierna, det vill säga genom de politiker som ges möjlighet att framträda i rapporteringen (se t ex Oscarsson & Strömbäck 2019: 339).

Vilka ställningstaganden från politiker som dyker upp i nyhetsspalter och inslag är förstås – liksom vilka sakfrågor och aktörer som förekommer – en produkt av ett samspel mellan dels mediers urvalsmakt och nyhetsvärderingar, och dels verkligheten i form av

partierna och hur skickliga deras kampanjer är att föra fram sina budskap.

En slutsats som också kan dras av denna undersökning är att om vi vill veta något om vilka politiska dimensioner som är aktuella i nyhetsrapporteringen behöver vi ställa frågor om mer än vilka sakfrågor som lyfts på dagordningen. En titt på mediedagordningarna för de två valen skvallrar inte om att någon större förändring i riktning mot kulturella värderingsfrågor ägt rum. Vare sig 2010 eller 2018 hade någon enskild sakfråga som stod fram över alla andra (till skillnad från exempelvis invandringen i 2014 års val). Ändå fördubblas antalet positioner på kulturdimensionen mellan de två åren, betydligt mer än vad som kunde förväntas om vi bara ser till dagordningarna som var aktuella i valen.

Ett par exempel illustrerar att frågan om vad som är en gynnsam eller ogynnsam bevakning i medierna är ganska komplex. I 2018 års val får positioner som ligger nära Sverigedemokraternas uppfattning stor uppmärksamhet i medierna, både genom SD:s egna ställningstaganden och genom andra aktörers. Detta samtidigt som Medievalsundersökningen visat att SD ges en genomgående negativ behandling i medierna. På samma sätt kombinerades i valet 2018 en övervikt på vänsterpositioner och en relativt ogynnsam behandling av Socialdemokraterna genom att mycket kritik riktas mot dem av andra aktörer. Genom att kombinera analyser av Medievalsundersökningarnas dagordningar och behandling av aktörer med de positionstaganden som fokuseras i detta kapitel skulle vi kunna få en mer nyanserad bild av valrörelsen, som i förlängningen

också kan ge bättre svar på vilka partier som kommer väl respektive mindre väl ut i nyhetsförmedlingen.

Referenser

- Asp, K. (2011). *Mediernas prestationer och betydelse: Valet 2010*. Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG).
- Asp, K & Bjerling, J. (2014). *Mediekratin: Mediernas makt i svenska val*. Stockholm: Ekerlids.
- Bennulf, M. (1992). En grön dimension bland svenska väljare? *Statsvetenskaplig Tidskrift* årg 95(4): 329–358.
- Benoit, K. & Laver, M. (2006). *Party Policy in Modern Democracies*. New York: Routledge.
- Demker, M. & Ekengren Oscarsson, H. (2018). Nya, gamla och nygamla skiljelinjer. I Holgersson, U & Wängnerud, L (red.) *Rösträttens århundrade: Kampen, utvecklingen och framtiden för demokratin i Sverige*. Stockholm: Makadam/Riksbankens Jubileumsfond.
- Hagevi, M; Blombäck, S; Loxbo, K; Demker, M. & Hinnfors, J. (2018). Changed policy congruence between political parties and voters? A comparative study of seven party systems in Western Europe. Uppsats för ECPR General Conference, Hamburg, 22–25 Aug. 2018.
- Hooghe, L. & Marks, G. (2018). Cleavage theory meets Europe's crises. Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage, *Journal of European Public Policy*, 25(1): 109–135.

- Hooghe, L., Marks, G. & Wilson, C. J. (2002). Does left/right structure party positions on European integration? *Comparative Political Studies*, 35(8): 965–989.
- Johansson, B. (2017). Medievalrörelsen 2014. I Johansson B & Truedson, L. (red.) *När makten står på spel – Journalistik i valrörelser* (s. 22–57). Stockholm: Institutet för mediastudier.
- Johansson, B. & Strömbäck, J. (2019). *Kampen om mediebilden: Nyhetsjournalistik i valrörelsen 2018*. Stockholm: Institutet för mediastudier
- Kriesi, H–P. et al. (2006). Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared *European Journal of Political Research* 45: 921–956,
- Nord, L. & Strömbäck, J. (2018). *Svenska valrörelser: Väljare, medier och partier under 2000-talet*. Stockholm: Santérus.
- Oscarsson, H. (2017). Det svenska partisystemet i förändring. I Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Oscarsson, H. & Holmberg, S. (2016). Issue Voting Structured by Left- Right Ideology. I Pierre, Jon, Red. (2016). *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. London, Oxford university press.
- Oscarsson, H. & Strömbäck, J. (2019). Political communication in the 2018 Swedish election campaign. *Statsvetenskaplig tidskrift* 121 (3):319–345.
- Strömbäck, J. (2019). Politisk nyhetsjournalistik. I Karlsson, M & Strömbäck, J (red.) *Handbok i journalistikforskning*. Lund: Studentlitteratur.

Zürn, M. & de Wilde, P. (2016). 'Debating Globalization: Cosmopolitanism and Communitarianism as Political Ideologies', *Journal of Political Ideologies*, 21(3): 280–301.